

ป่าชุมชนบ้านเขาใหญ่
โดยทางส่งเสริมพัฒนาเขตคุ้มครอง
ระดับหมู่บ้านป่าละเมาะ ๕ ไร่ ๖ งาน ๑๐ ไร่

ชุมชนบ้านเขาใหญ่

หมู่ที่ 4 ต.พลวงทอง อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี

ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า-ประเทศไทย
RECOFTC - The Center for People and Forests, Thailand

“คนท้องถิ่น คือ กุญแจที่สำคัญ สู่ป่าที่สมบูรณ์”

ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า

RECOFTC-The Center for People and Forests

ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า - รีคอฟ (RECOFTC) ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2530 เป็นองค์กรที่มีลักษณะเฉพาะและมีความสำคัญในแวดวงของงานด้านวนศาสตร์ชุมชนและยังเป็นองค์กรความร่วมมือในระดับประเทศที่ไม่แสวงหาผลกำไร เป็นองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญในการเสริมสร้างศักยภาพด้านวนศาสตร์ชุมชนและการพัฒนาการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน รีคอฟดำเนินงานโดยความร่วมมือกับเครือข่ายยุทธศาสตร์และภาคีพันธมิตรซึ่งรวมถึง ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ ชุมชนท้องถิ่น รวมถึงสถาบันวิจัยและสถาบันการศึกษาทั้งในระดับประเทศและภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ด้วยประสบการณ์ในระดับนานาชาติที่มากกว่า 20 ปีภายใต้แนวทางที่หลากหลายในการเสริมสร้างศักยภาพที่ครอบคลุมถึงการวิเคราะห์และศึกษาวิจัย การสร้างพื้นที่สาธิต และจัดทำเอกสารด้านการฝึกอบรม โดยเป็นองค์กรที่ร่วมสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาทางวนศาสตร์ชุมชน บนมหลักการในสิทธิที่เข้มแข็ง, มีธรรมาภิบาล และการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

วิสัยทัศน์

ชุมชนท้องถิ่นในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการจัดการภูมินิเวศป่าไม้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน

ภารกิจ

เสริมสร้างศักยภาพความสามารถในทุกกระดับเพื่อหนุนช่วยและสนับสนุนคนในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกในการพัฒนาป่าชุมชนและการจัดการทรัพยากรป่าไม้เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ-สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

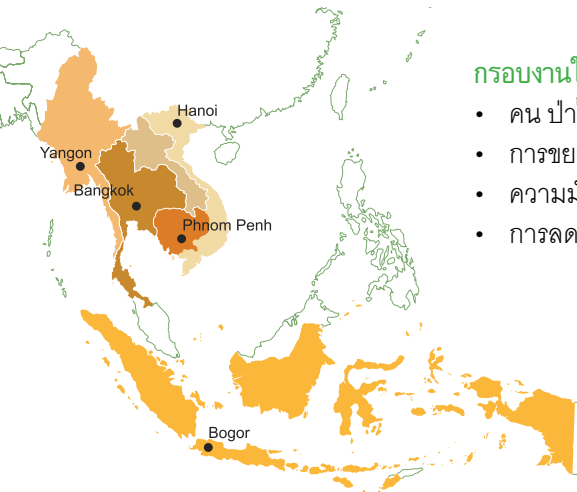
กรอบงานในการทำงาน

- คน ป่าไม้ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- การขยายงานป่าชุมชนและการจัดการป่าอย่างยั่งยืน
- ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและวิถีชีวิตท้องถิ่น
- การลดปัญหาความขัดแย้งด้านป่าไม้

เราทำงานที่ไหนบ้าง

ครอบคลุมภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยมีแผนงานระดับประเทศ ใน 5 ประเทศ คือ

- ประเทศไทย
- ประเทศกัมพูชา
- ประเทศเวียดนาม
- ประเทศอินโดนีเซีย
- ประเทศพม่า

ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า-ประเทศไทย

RECOFTC – The Center for People and Forests, Thailand

ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า-ประเทศไทย หรือ รีคอฟ-ประเทศไทย (RECOFTC-Thailand) ได้รับการพัฒนาขึ้นในปี พ.ศ. 2536 จากโครงการที่มีการทำงานในพื้นที่และเน้นงานวิจัยเป็นหลัก ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า (RECOFTC) โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์กับการขับเคลื่อนงานด้านป่ากับชุมชน ทั้งในระดับพื้นที่และระดับนโยบาย โดยดำเนินงานในประเด็นคนกับป่า ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ การเสริมสร้างศักยภาพความเข้มแข็งให้องค์กรชุมชน ผู้จัดการป่า และผู้ปฏิบัติงาน ทั้งรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรชุมชน ให้สามารถจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ในพื้นที่ที่ชุมชนดูแลจัดการได้อย่างยั่งยืน และการส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายป่าชุมชน-ประเทศไทย เพื่อการขยายแนวคิดป่าชุมชนและการจัดการป่าอย่างยั่งยืนผ่านกระบวนการ วิจัยเชิงปฏิบัติการ การฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ การจัดเวทีประชุมและสัมมนาระดับท้องถิ่นและระดับชาติร่วมกับองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งให้ความสำคัญกับเยาวชน ในฐานะที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการสร้าง ความยั่งยืนแก่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทุกๆ ระดับ โดยงานที่ผ่านมาคือการส่งเสริมผู้นำสนับสนุนองค์กรชุมชน และเครือข่ายเยาวชนเพื่อสานต่อเจตนารมณ์ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เป้าหมายตามภูมิภาคต่างๆ

วิสัยทัศน์

ชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทยมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการจัดการภูมินิเวศป่าไม้ที่มีความเป็นธรรมและเกิดความยั่งยืนทางระบบนิเวศ

เป้าหมาย

เกิดความมั่นคงของวิถีชีวิตและระบบนิเวศสำหรับชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทย โดยคำนึงถึงสิทธิชุมชน วัฒนธรรมและองค์ความรู้ท้องถิ่น ในการจัดการภูมินิเวศป่าไม้อย่างมีส่วนร่วมและมีประสิทธิภาพ ภายใต้การสนับสนุนของภาครัฐและระบบกฎหมาย

กรอบงานและกิจกรรม

- **คนกับป่า ภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ:** ให้ความสำคัญต่อชุมชนและภาคป่าไม้ในการปรับตัวและการสร้างมาตรการการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- **เสริมสร้างศักยภาพความเข้มแข็งให้มีส่วนร่วมได้ส่วนเสีย, องค์กรและผู้นำชุมชน:** ให้สามารถจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ในพื้นที่ที่ชุมชนดูแลได้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน
- **ส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายป่าชุมชนในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ:** เพื่อการขยายแนวคิดป่าชุมชนรวมถึงการยกระดับเพื่อนำไปสู่การข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการสนับสนุนจัดการป่าอย่างยั่งยืน

ชุมชนบ้านเขาใหญ่

หมู่ที่ 4 ต.พลวงทอง อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี

1. ประวัติชุมชน

บ้านเขาใหญ่เป็นหมู่บ้านหนึ่งของตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2512 มีราษฎรในเขตท้องที่ต่างๆ เข้ามาอาศัยจับจองพื้นที่ป่า หักล้างร้างถางพง เพื่อปลูกมันสำปะหลัง จึงเกิดเป็นชุมชนขนาดเล็กขึ้น ลักษณะทั่วไป พื้นที่เป็นเนินเขาเตี้ยๆ และที่ราบบางส่วน มีแนวเขาใหญ่และเขากำแพงเป็นเขตแดน ชาวบ้านที่อาศัยอยู่จึงเรียกว่า “บ้านเขาใหญ่” จนถึงปัจจุบัน เดิมนั้นบ้านเขาใหญ่ขึ้นอยู่กับตำบลบ่อทอง หมู่ที่ 8 มี นายสมคิด เนื่องจำนงค์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน ต่อมาปี พ.ศ. 2538 ได้แยกการปกครองออกจากตำบลบ่อทองเป็นตำบลพลวงทอง โดยเป็นหมู่ที่ 4 มี นายนิคม สุรกีจาวร เป็นผู้ใหญ่บ้าน จนถึงปีพ.ศ. 2551 และต่อมา นายตระกูล สว่างอารมณ์ เป็นผู้ใหญ่บ้านจนถึงปัจจุบัน และเป็นกำนันตำบลพลวงทองด้วย โดยมีรายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประวัติหมู่บ้าน

ช่วงเวลา	สถานการณ์
ช่วงที่หนึ่ง ก่อนตั้งหมู่บ้าน (พ.ศ. 2512 - 2537)	
พ.ศ. 2512	เริ่มอพยพเข้ามาตั้งหมู่บ้าน การปกครองขึ้นกับหมู่ 8 อำเภอพนัสนิคม ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม สภาพป่ายังเป็นป่าดงดิบ มีการสัมปทานป่าไม้ในพื้นที่
พ.ศ. 2514	แนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ทหารป่า” อาศัยแทรกซึมอยู่ในป่าเขตนี้นี้ ประมาณ 600 คน หลังเหตุการณ์ 14 ต.ค. ส่วนใหญ่มาจากจังหวัดอุบลราชธานี รับจ้างตัดไม้ขาย
พ.ศ. 2516	นายสนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกาศยกเลิกสัมปทานป่าไม้ ข้อมูลนี้น่าจะไม่ถูกต้อง แม้แต่ในบทความอื่นที่ยังอ้างอิงว่าเป็นปี 2532 ตรวจสอบ
พ.ศ. 2520	เมื่อ 4 ตุลาคม 2520 ทหารป่า มอบตัวกลับใจมาเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เริ่มต้นประมาณ 27 คน
พ.ศ. 2521	แยกการปกครองจากอำเภอพนัสนิคม เป็นกิ่งอำเภอบ่อทอง
พ.ศ. 2534	มีระบบไฟฟ้าเข้าถึงหมู่บ้าน
ช่วงที่สอง ตั้งหมู่บ้านเขาใหญ่ (พ.ศ. 2537 - ปัจจุบัน)	
พ.ศ. 2537	แยกการปกครองจากตำบลบ่อทอง เป็นหมู่ 4 ตำบลพลวงทอง เมื่อ 20 พ.ค.
พ.ศ. 2540	2537 มีนายนิคม สุรกิจาวร เป็นผู้ใหญ่บ้าน และกำนันคนที่สามของตำบลสภาตำบลพลวงทองยกฐานะเป็น องค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทอง เมื่อ 23 ก.พ. 2540
พ.ศ. 2548	คนหาของป่า ชุดมัน จุดไฟในป่าประดู่ ทำให้เกิดไฟป่าครั้งใหญ่พื้นที่ป่ารอยต่อภาคตะวันออกในจังหวัดชลบุรี เป็นเวลา 20 วัน มีหลายหน่วยงานเข้าร่วมดับไฟป่า เช่น ทหาร ร.21, ป่าไม้, อำเภอบ่อทอง
พ.ศ. 2549	เกิดน้ำท่วมบ้านที่อยู่ใกล้ร่องน้ำ บริเวณหมู่บ้านคลองตาเพชร ซึ่งอยู่ใกล้บ้านเขาใหญ่

2. ลักษณะทางกายภาพ

บ้านเขาใหญ่ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 4 ตำบลพลวงทอง อำเภอป่องทอง จังหวัดชลบุรี ห่างจากตัวอำเภอเมืองชลบุรี ประมาณ 90 กิโลเมตร และห่างจากอำเภอป่องทอง ประมาณ 29 กิโลเมตร การเดินทางโดยรถยนต์จากอำเภอเมืองไปยังอำเภอป่องทอง ผ่านศูนย์ราชการอำเภอป่องทองไปยังบ้านเขาชะอางค์แล้วเลี้ยวซ้ายไปตามถนนสายอมพนม – เขาชะอางค์ และสายหลุมมะนาว – เขาใหญ่ มีเนื้อที่หมู่บ้านทั้งสิ้น 61 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 38,125 ไร่ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบสลับเนินเขา มีเขากำแพงในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน กั้นเขตแดนหมู่บ้านและเขตแดนระหว่างจังหวัดชลบุรีกับจังหวัดฉะเชิงเทรา มีการประกาศเขตปฏิรูปที่ดิน เป็นพื้นที่ทำการเกษตรจำนวน 24,375 ไร่ และยังเป็นพื้นที่ป่าสมบูรณ์โดยป่าสงวนแห่งชาติคลองตะเคียนอยู่ในการดูแลของกรมป่าไม้ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน อยู่ในการดูแลของกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช จำนวน 13,750 ไร่ หมู่บ้านเขาใหญ่ มีอาณาเขต

ทิศเหนือติดต่อกับ หมู่ 5 บ้านเขาพริก, หมู่ 6 บ้านอ่างผักหนาม, หมู่ 7 บ้านหลุมมะนาว ทิศใต้ติดต่อกับ หมู่ 2 บ้านเขาชะอางค์ ทิศตะวันออกติดต่อกับ อำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา และอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี และทิศตะวันตกติดต่อกับ หมู่ 2 บ้านเขาชะอางค์

บ้านเขาใหญ่ มีสภาพอากาศดี เพราะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมและลมทะเลอยู่เสมอ ทำให้ฤดูหนาวไม่หนาวจัด และอากาศไม่แห้งแล้ง ส่วนในช่วงฤดูร้อนอากาศก็ไม่ร้อนจัด และมีปริมาณน้ำฝนตลอดปีอยู่ในระดับปานกลาง ทำให้อากาศมีความชุ่มชื้น ไม่แห้งแล้ง จากข้อมูลสถานีอุตุนิยมวิทยาชลบุรี ปี พ.ศ. 2553 พบว่า อุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน 35.4 องศา

เขลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดในเดือนธันวาคม 18.5 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปี 28.7 องศาเซลเซียส มีปริมาณน้ำตลอดปีระดับปานกลาง คือ 1,285 มิลลิเมตร มีช่วงฤดูฝนตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-ตุลาคม มีปริมาณน้ำฝนอยู่ในช่วง 124.5-303.4 มิลลิเมตร ฝนตกมากที่สุดในเดือนกันยายน 303.4 มิลลิเมตร และน้อยที่สุดในเดือนธันวาคม 4.8 มิลลิเมตร ทั้งนี้มีคำขวัญประจำหมู่บ้าน คือ “แดนดินถิ่นธรรม หลวงปู่ถ้ำสี่ชื่อ งามเรื่องสี่ น้ำตกอ่างริน” และมีวิสัยทัศน์ คือ “ท่องเที่ยวดี คมนาคมสะดวก เศรษฐกิจพอเพียง คุณภาพชีวิตยั่งยืน”

3. ลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคม และวัฒนธรรม

3.1 ประชากร กลุ่มฐานะ และอาชีพ

บ้านเขาใหญ่มีประชากรทั้งสิ้น 1,751 คน แยกเป็นชาย 747 คน เป็นหญิง 583 คน 488 ครัวเรือน ข้อมูลจากสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง (อำเภอป่าสัก) ณ กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 มีประชากรวัยแรงงานช่วงอายุ 15-60 ปี จำนวน 1,142 คน คิดเป็นร้อยละ 65

อาชีพหลักของหมู่บ้านเขาใหญ่ คือ เกษตรกรรม อาชีพรอง คือ การรับจ้าง อาชีพเสริมปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ จากการสำรวจข้อมูล จปฐ. ปีพ.ศ. 2553 พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 57 รองลงมาคือ การรับจ้าง ค้าขาย และรับราชการพนักงานของรัฐ คิดเป็นร้อยละ 40, 3 และ 0.2 ตามลำดับ นอกจากนั้นจะเป็นการรับจ้างภาคเกษตร โดยมีค่าจ้างรายวันต่อคน วันละ 200 บาท

3.2 แหล่งพลังงาน และแหล่งน้ำในชุมชน

บ้านเขาใหญ่ส่วนใหญ่มีไฟฟ้าใช้ คิดเป็นร้อยละ 90 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ยังขาดไฟฟ้าสาธารณะตามชุมชนต่างๆ และขาดโทรศัพท์สาธารณะ การประกอบอาหารส่วนมากใช้แก๊ส หรือไฟฟ้า แหล่งน้ำอุปโภคส่วนใหญ่นำมาใช้บ่อน้ำตื้น รองลงมาเป็น สระน้ำขนาดเล็ก น้ำดื่มส่วนใหญ่ใช้จากบ่อน้ำตื้น บางส่วนซื้อจากร้านค้าในหมู่บ้าน ส่วนน้ำใช้ในภาคเกษตรกรรมจะอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก แหล่งน้ำธรรมชาติที่มีพื้นที่ในหมู่บ้านเขาใหญ่ ได้แก่ คลองหลุมตาขริม คลองตะเคียน คลองอ่างริน คลองหนองสะตอ ทั้งนี้บ้านเขาใหญ่อยู่นอกเขตชลประทาน แหล่งที่มาของน้ำส่วนใหญ่อาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งเป็นน้ำฝนเพียงอย่างเดียว แต่ปัจจุบันหน่วยงานทางราชการต่าง ๆ กรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานปฐวิที่ดินเพื่อเกษตรกรรม สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท มีบทบาทเข้าไปพัฒนาแหล่งน้ำโดยการขุดลอกสระน้ำสาธารณะ ขุดสระน้ำประจำไร่นาเพื่อเป็นแหล่งกักเก็บน้ำ

3.3 การใช้ประโยชน์ และการถือครองที่ดิน

การใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณบ้านเขาใหญ่ อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยพืชเกษตรที่นิยมปลูกเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ยางพารา มันสำปะหลัง มะม่วงหิมพานต์ สับปะรด ถั่วลิสง ข้าว กล้วยน้ำว้า มะละกอ ข้าว มังคุด ทุเรียน ขนุน ผักสวนครัว ปาล์ม และอ้อย ตามลำดับ โดยใช้พื้นที่ 24,375 ไร่ จากเนื้อที่ทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 91.2 มีการถือครองที่ดินเป็น สปก.4-01 โดยครัวเรือนที่มีที่ดินเป็นของตนเองและไม่ต้องเช่า จำนวน 184 ครัวเรือน ส่วนครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินและต้องเช่า จำนวน 37 ครัวเรือน ทั้งนี้ผลผลิตที่ได้จำหน่ายสู่ตลาดภายใน ได้แก่ พืชผักต่าง ๆ และผลไม้บางส่วน ส่วนผลผลิตยางพารา และสับปะรด จำหน่ายสู่ตลาดภายนอกของชุมชน

3.4 รายได้ และรายจ่ายครัวเรือน

บ้านเขาใหญ่มีรายได้เฉลี่ย 56,528 บาทต่อคนต่อปี ส่วนใหญ่มาจากการประกอบอาชีพทำเกษตรกรรม ปลูกไม้ยืนต้น เช่น ยางพารา ปาล์ม น้ำมัน ปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง สับปะรด อ้อย ข้าวโพด นอกจากนี้ ประชากรยังมีอาชีพอื่นๆ คือ รับจ้างทั่วไป รับจ้าง กรีดยางพารา ค้าขาย และรับราชการ ซึ่งการรับจ้างนั้น มีทั้งในและนอกพื้นที่ อีกทั้งมีการโยกย้ายแรงงานวัยทำงานไปยังโรงงานอุตสาหกรรมในเมืองใหญ่ ส่วนรายจ่ายเฉลี่ย 35,507 บาทต่อคนต่อปี มีผลิตภัณฑ์มวลรวม (Gross Village Product : GVP) เท่ากับ 45,957,700 หน่วยอะไร

3.5 การออมและภาวะหนี้สิน

ครัวเรือนในชุมชนส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 68 มีการออมเงินไว้บางส่วน โดยการฝากเป็นประจำทุกเดือนกับกลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน ซึ่งเงินออมส่วนใหญ่จะเก็บไว้ลงทุนในภาคเกษตร ส่วนภาวะหนี้สินแต่ละครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นหนี้ โดยแหล่งหนี้สินส่วนใหญ่จะเป็นธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) รองลงมาเป็นกองทุนหมู่บ้าน

3.6 กลุ่มองค์กรที่สำคัญในชุมชน

บ้านเขาใหญ่มีกลุ่มองค์กรต่างๆ จัดตั้งขึ้นมากมาย ทั้งที่เกิดจากความต้องการของชุมชน จากนโยบายของภาครัฐ และแรงผลักดันจากหน่วยงานภายนอกต่างๆ ได้แก่ กองทุนหมู่บ้านเขาใหญ่ กองทุนกลุ่มผู้ใช้น้ำ กองกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กองทุนสวัสดิการวันละบาท ตำบลพลวงทอง กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าชุมชนบ้านเขาใหญ่ กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านเขาใหญ่ เป็นต้น

3.7 ประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนท้องถิ่น

บ้านเขาใหญ่ได้ร่วมสืบทอดประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ ทำบุญขึ้นปีใหม่ และ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในเทศกาลสงกรานต์ นอกจากนี้ เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาภาคบังคับทุกคน ประชาชนอายุ 15 – 60 อ่านออกเขียนได้เป็นส่วนใหญ่ และมีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดเขาใหญ่ ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ วัดในชุมชนบ้านเขาใหญ่ ที่ได้อนุญาตจากกรมการศาสนาให้เป็นวัดแล้ว คือ “วัดถ้ำเขาชะอางค์ไอน” เพียงแห่งเดียว และมีสำนักปฏิบัติธรรมศาลาเขียวอีกหนึ่งแห่ง เป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลต่างๆ

4. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

4.1 พัฒนาการในการจัดการ

พัฒนาการการจัดการป่าไม้ของชุมชนบ้านเขาใหญ่นั้นมีกระบวนการและพัฒนาการที่น่าสนใจในหลายๆ ประเด็น แบ่งเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ตารางที่ 2 พัฒนาการในการจัดการป่า

ช่วงเวลา	สถานการณ์
ช่วงป่าถูกทำลาย (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 – 2548)	
พ.ศ. 2512	แต่เดิมป่าบริเวณนี้เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ อยู่ติดกับ ป่าอนุรักษ์ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน
พ.ศ. 2514	พื้นที่บริเวณนี้ ถูกกันไว้ให้ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยที่กลับใจวางอาวุธ มีแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ทหารป่า” อาศัยแทรกซึมอยู่ในป่าเขตนี้ ต่อมาเมื่อมีการมอบตัวกลับใจมาเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ทางอำเภอก็จะกันพื้นที่ป่าไว้ให้ทำกิน แต่ยังมีได้จัดสรรให้ชัดเจน หลังจากนั้นมีการแบ่งการปกครองความเจริญก็ขยายเข้ามา ผู้คนก็อพยพเข้ามาอยู่เกิดการบุกรุกแผ้วถางป่าซึ่งป่าบริเวณที่พัฒนาชาติไทยก็โดนบุกรุกจับจองเข้าทำกินด้วย โดยผู้ที่ครอบครองมิใช่ผู้ที่ลงชื่อเป็นผู้มอบตัวแต่อย่างใด
พ.ศ. 2524 -2525	มีตำรวจมาจับจองที่ทำกินถางป่าที่อุดมสมบูรณ์และปล่อยให้แห้งเป็นซาก (ป่าเสื่อมโทรม)
พ.ศ. 2526	นายสุนทร (จ๋านามสกุลไม่ได้) หัวหน้าสวนป่าได้ยึดพื้นที่ป่าประดู่ประมาณ 400 ไร่ เพื่อทำเป็นสวนป่าคลองตะเคียน ได้อนุญาตให้ชาวบ้านปลูกมันได้ มีการแย่งชิงพื้นที่ถึงขั้นฆ่ากันตาย จึงได้กันพื้นที่ป่าพัฒนาชาติไทย ประมาณ 300 ไร่ ซึ่งติดกับสวนป่า ต่อมาชาวบ้านได้บุกรุก ทางหน่วยงานราชการจึงได้ออก สปก. ประมาณ 100 ไร่ เหลือพื้นที่ป่าประมาณ 200 ไร่
ช่วงป่าชุมชน (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 - ปัจจุบัน)	
พ.ศ. 2549	นายตระกูล สว่างอารมณ์ ขณะนั้นเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทองได้ชักชวนผู้ใหญ่บ้านขณะนั้นคือ นายนิคม สุรกิจบรร และผู้นำท้องที่และท้องถิ่น กันป่าผืนนี้ไว้เป็นป่าชุมชน ครั้งแรกคิดแต่เพียงว่าจะกันป่าเอาไว้ยังไม่เข้าใจว่าป่าชุมชนคืออะไร ซึ่งผลปรากฏว่าถูกชาวบ้านที่บุกรุกกล่าวหาว่ากันป่าเอาไว้เพื่อที่จะยึดไว้แบ่งกันเอง จนถูกร้องเรียนไปที่อำเภอและอำเภอแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาตรวจสอบ จึงทราบถึงเหตุผลที่กันป่าไว้ หลังจากนั้นจึงเริ่มศึกษาวิธีการจัดตั้งป่าชุมชนให้ถูกต้อง โดยขอจัดตั้งกับสำนักจัดการป่าชุมชนกรมป่าไม้ ได้รับอนุญาตและได้รับงบประมาณครั้งแรก 75,000 บาทมาดำเนินการ

ช่วงเวลา	สถานการณ์
	การ ต่อมารัฐบาลมีโครงการ อยู่ดีมีสุข ประชาคมหมู่บ้านเห็นความสำคัญของป่าชุมชน จึงยกมือให้นำเงินอีก 300,000 บาทมาดำเนินการพัฒนาป่าชุมชนโดยทำกิจกรรมต่างๆจนเกิดเป็นรูปธรรมว่าป่าชุมชนบ้านเขาใหญ่ได้รับการฟื้นฟูและดูแลรักษาจากคนในชุมชน
พ.ศ. 2550	จัดทำประชาคมเพื่อขอมติ จัดตั้งป่าชุมชน/คัดเลือกคณะกรรมการบริหารป่าและกำหนดระเบียบข้อบังคับป่าชุมชน, กั้นแนวเขต / ขอพื้นที่คืนจากชาวบ้านและทำแนวกันไฟ, ปลูกป่าเพิ่มในพื้นที่ที่ขอคืน จำนวน 25 ไร่
พ.ศ. 2551	ทำพิธีบวชป่า เมื่อ วันที่ 10 ก.ค. 2551 และมีการ จัดเวรยามเฝ้าระวัง นอกจากนี้ โครงการอยู่ดีมีสุขสนับสนุนงบประมาณจัดทำฝายแม้ว 2 แห่ง, ก่อสร้างอาคารเรียนรู้อู, ก่อสร้างหอดูไฟ
พ.ศ. 2552	กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ ทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ, ฝึกอบรมการทำปุ๋ยอินทรีย์จากเชื้อจุลินทรีย์ในป่า, ศึกษาดูงานเครือข่ายป่าตะวันออก, ทำพิธีบวชป่า เมื่อ 10 ก.ค. พ.ศ. 2552, ศึกษาดูงานเครือข่ายป่าชุมชนอินแปง จ.สกลนคร, ศึกษาดูงานและร่วมประชุมเครือข่ายป่าชุมชนภาคตะวันออกที่ จ.ตราด, จัดประชุมเวทีเครือข่ายป่าชุมชนปารอยต่อ 5 จังหวัด ภาคตะวันออก, จัดทำแผนขับเคลื่อนการพัฒนาป่าชุมชน, ส่งประกวดป่าชุมชนดีเด่น จ.ชลบุรี และรับได้รางวัล “ กล้ายิ้ม จากกรมป่าไม้ มีหน่วยงานภายนอกเข้าสนับสนุน เช่น โครงการวิจัยช้างป่า ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาศูนย์ป่าชุมชนภาคตะวันออก เป็นเครือข่ายป่าชุมชนรอยต่อ 5 จังหวัดภาคตะวันออก (คปตอ.) พาไปดูงานที่ป่าชุมชนแม่ทา จ.เชียงใหม่
พ.ศ. 2553	กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ ฝึกอบรมอาสาสมัครดับไฟป่า, ฝึกอบรมอาสาสมัครช่วยรบทหารพราน, ขอผนวกพื้นที่ป่าชุมชนเพิ่มเติม, ทำแนวกันไฟป่า และโครงการคืนกล้วยไม้ป่าสู่ธรรมชาติ เนื่องในวันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แห่งชาติ เมื่อ 14 ม.ค. พ.ศ. 2553, ส่งเสริมสมาชิกทำป่าครอบครัว, ฝึกอบรมเยาวชนทำผลิตภัณฑ์ของฝากจากป่าชุมชน, จัดทำธนาคารกล้วยไม้, จัดทำป้ายป่าชุมชนเพิ่มและติดตามแนวเขตกันบุกรุกพื้นที่, จัดค่ายป่าชุมชน เยาวชนรักษ์ป่า ครั้งที่ 1 ณ อาคารเรียนรู้อูป่าชุมชนเขาใหญ่ เมื่อ 10 - 11 ก.ค. พ.ศ. 2553, ทำพิธีบวชป่า และปลูกต้นไม้จำนวน 8,000 ต้น ณ ป่าชุมชนเขาใหญ่ เมื่อ 10 ก.ค. พ.ศ. 2553, สำรวจพันธุ์ไม้ป่าชุมชนเขาใหญ่ จำนวน 15 แปลง เมื่อ 11 ก.ค. พ.ศ. 2553 และมีการจับพิกัดป่าชุมชน 6 แปลง

ช่วงเวลา	สถานการณ์
พ.ศ. 2554	นายตระกูล สว่างอารมณ์ ได้รับการคัดเลือกเป็นประธานเครือข่ายป่าชุมชน จังหวัดชลบุรี มีกิจกรรมทำแนวกันไฟ และยื่นผนวกป่าชุมชน 6 แปลงกับกรมป่าไม้ รวมเป็น 1,780 ไร่
พ.ศ. 2555	ทหารจากค่ายเกาะจันทร์ร่วมทำฝายบริเวณคลองหมาก ช้างป่าชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนปูน 3 ตัน จากพระอาจารย์สุ่นัย วัดโพธิญาณรังสี หมู่ 8 ตำบลพลวงทอง

ป่าชุมชนเขาใหญ่เฉลิมพระเกียรติ ได้รับการขึ้นทะเบียนกับกรมป่าไม้ ตามเลขที่หนังสืออนุญาต ที่ ทส. 1605.203/16903 ลงวันที่ 20 กันยายน 2550 มีรหัสป่าชุมชน 2010060402 มีพื้นที่ทั้งสิ้น 1,354 ไร่ ประกอบด้วย 6 แปลง ได้แก่ 1) ป่าพัฒนาชาติไทย จำนวน 200 ไร่ 2) ป่าชอยชาติ จำนวน 24 ไร่ พื้นที่ผนวกเพิ่มปี พ.ศ. 2553 รวม 2 ป่า คือ 3) ป่าเขาดิน จำนวน 150 ไร่ และ 4) ป่าคลองหมาก จำนวน 80 ไร่ พื้นที่ผนวกเพิ่มปี พ.ศ. 2554 รวม 2 ป่า คือ 5) ป่าเขาหินปูนถ้ำเขาชะอางค์โอบ จำนวน 600 ไร่ และ 6) ป่าคลองไทร จำนวน 300 ไร่

4.2 กลุ่มองค์กร และแนวทางในการจัดการทรัพยากร

บทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเขาใหญ่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลักๆ คือ 1) กลุ่มองค์กรภายในชุมชน จำนวน 7 องค์กร และ 2) กลุ่มองค์กรภายนอกชุมชน จำนวน 9 องค์กร ซึ่งกลุ่มองค์กรภายในชุมชน ได้แก่ 1) คณะกรรมการป่าชุมชน จำนวน 30 คน มีบทบาทเป็นกลไกหลักในการบริหารจัดการ วางแผน ดำเนินกิจกรรม และประสานความร่วมมือกับกลุ่มองค์กรต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน 2) คณะกรรมการหมู่บ้าน ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการจัดการป่าชุมชน 3) กองทุนหมู่บ้าน สนับสนุนงบประมาณกิจกรรมการจัดการป่า 4) โรงเรียนบ้านคลองกุ่ม, คลองตาเพชร, เขาใหญ่ เข้าร่วมกิจกรรมศึกษาธรรมชาติ 5) วัดเขาชะอางค์ 6) วัดเขาชะอางค์อิน สนับสนุนอาหารกิจกรรมค่ายเยาวชนศึกษาธรรมชาติ และ 7) สำนักสงฆ์คลองหมาก สนับสนุนอาหาร และปุ๋ย 3 ตันในการทำฝาย

คณะกรรมการป่าชุมชน จำนวน 30 คน ประกอบด้วย

นายตระกูล สว่างอารมณ์	ประธาน
นายสิน สูดลี	รองประธาน
นายวสันต์ จิตรหาญ	กรรมการ
นายกิตติศักดิ์ สุรกิจบวร	เลขานุการ
นายธรรมสรณ์ ดาวเรืองชุตินันท์	กรรมการ
นายทองใส สินศิริ	กรรมการ
นายดำรงค์ ห้วยลำดวน	กรรมการ
นายสุชาติ กวินกิตติกร	กรรมการ
นายจำรัส ปุ๋ยกระโทก	กรรมการ
นายเสนี ทองใบ	กรรมการ
นายปัญญา ศรีวิโรจน์	กรรมการ
นายสมใจ แยมภู	กรรมการ
นายเจียดจำนง รัตนะ	กรรมการ
นายสิปปภาส ชูสนุก	กรรมการ
นายทองคำ ทำดี	กรรมการ
นายประสิทธิ์ ยศกิจ	กรรมการ
นายประสงค์ แสนแก้ว	กรรมการ

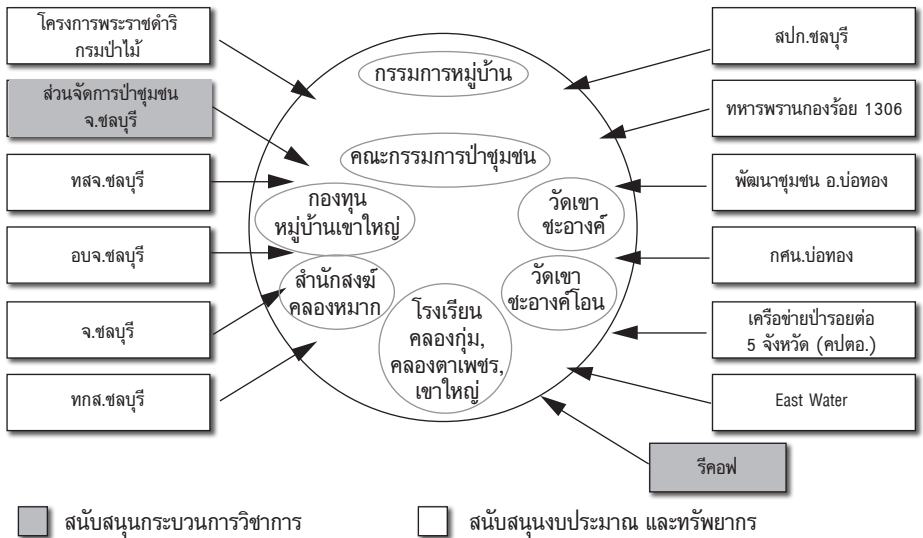
นางภาษิตา ปรีอปรัง	กรรมการ
นางสายันต์ ค้อวัน	กรรมการ
น.ส.นัฐนันท์ ธนคุณธีรพัฒน์	กรรมการ
นางวรรณภา พลานนท์	กรรมการ
นายสมชาย อัดตะวิจิต	กรรมการ
นางนิตยา สีหังวงษ์	กรรมการ
นายไพรัตน์ สุรกิจบวร	กรรมการ
นายสุวรรณ เสมแก้ว	กรรมการ
นายปิติศักดิ์ พิมพิสร	กรรมการ
นายทวีศิลป์ จันทร์ตรี	กรรมการ
ายสุทิน เจริญวัย	กรรมการ
นายภัทรพล ภูมิสถาน	กรรมการ
นายชีพ ทัดแก้ว	กรรมการ

มีสมาชิกป่าชุมชน จำนวน 425ครัวเรือน กองทุนป่าชุมชน ณ ปัจจุบัน มีจำนวนเงิน 5,000 บาท ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จากกรมป่าไม้ จำนวนเงิน 75,000 บาท เมื่อปี พ.ศ. 2550 และโครงการอยู่ดีมีสุข จำนวนเงิน 300,000 บาท เมื่อปี พ.ศ. 2551

กฎระเบียบ

ป่าชุมชนบ้านเขาใหญ่มีกฎระเบียบป่าชุมชนไว้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการป่าชุมชนของคณะกรรมการ โดยกฎระเบียบนี้เกิดจากเวทีประชาคมหมู่บ้าน ซึ่งมีสาระดังนี้

1. ห้ามตัดไม้ในป่าชุมชนบ้านเขาใหญ่ฝ่าฝืนปรับตั้งแต่ 10,000 บาทไม่เกิน 60,000 บาท ถ้าไม่เงินจ่ายค่าปรับ ต้องถูกส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย
2. ห้ามล่าสัตว์ในป่าชุมชนบ้านเขาใหญ่ ฝ่าฝืนต้องเสียค่าปรับตามดุลยพินิจของคณะกรรมการ
3. ห้ามก่อให้เกิดไฟป่าในป่าชุมชนบ้านเขาใหญ่ฝ่าฝืนปรับตั้งแต่ 10,000 บาทหรือปรับตามสภาพความเสียหาย
4. ห้ามขุดล้อมต้นไม้และกล้วยไม้ป่าต่างๆ ออกจากป่าชุมชนบ้านเขาใหญ่ ฝ่าฝืนปรับต้นละหรือกอลละ 5,000 บาท

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของกลุ่ม/องค์กรที่มีบทบาทต่อการจัดการป่าชุมชนบ้านเขาใหญ่

5. กรณีเป็นบุคคลภายนอกหมู่บ้านต้องสมัครเป็นสมาชิกป่าชุมชนบ้านเขาใหญ่ก่อน โดยเสียค่าธรรมเนียมปีละ 100 บาท จึงจะสามารถเข้าเก็บหาผลประโยชน์ในป่าชุมชนบ้านเขาใหญ่ ถ้าฝ่าฝืนให้เสียค่าปรับตามดุลยพินิจของคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านเขาใหญ่

ส่วนกลุ่มองค์กรภายนอกที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านเขาใหญ่ มีจำนวน 13 องค์กร ซึ่งมีบทบาทแตกต่างกันไป หน่วยงานที่มีบทบาทสนับสนุนกระบวนการและวิชาการเป็นหลักมี หน่วยงาน ส่วนหน่วยงานที่สนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากรในกิจกรรมการจัดการป่ามี หน่วยงาน โดยมีบทบาทและความสัมพันธ์ ดังแสดงในภาพที่ 1

แนวทางการพัฒนาป่าชุมชน

คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านเขาใหญ่ ได้กำหนดแนวทางพัฒนาป่าชุมชนหลักๆ ดังนี้

- ประสานงานผนวกพื้นที่ภูเขาหินปูนและพื้นที่ป่านอกเขตรักษาพันธุ์เป็นป่าชุมชนเพิ่มเติม
- จัดทำป้ายศึกษาธรรมชาติในป่าชุมชนแปลง สปก.ป่าชอยชาลี
- ส่งเสริมการสร้างป่าครอบครัว
- พัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์จากป่าเป็น วิสาหกิจชุมชน
- พัฒนาป่าชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- จัดทำ “นครพอดีพอเพียงพลวงทอง”

4.3 รูปแบบการใช้ประโยชน์ทรัพยากรของคนในชุมชน

ป่าชุมชนเขาใหญ่เฉลิมพระเกียรติ เป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ สภาพป่าเป็นป่าดิบชื้น มีความหลากหลายทางชีวภาพ และมีพันธุ์ไม้เบญจพรรณหลายชนิด และเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์หลายชนิดทั้งสัตว์ใหญ่ ได้แก่ ช้างป่า ควายป่า วัวกระทิง วัวแดง เสือโคร่ง หมี เก้ง กวาง กระซัง เม่น และสัตว์เล็ก สัตว์ปีก สัตว์เลื้อยคลานและสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ โดยเฉพาะปูป่าที่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถทรงอนุรักษ์และตั้งชื่อไว้ คือ “ปูป่าสิริกิติ์” นอกจากสัตว์ต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นในเขตป่าชุมชนเขาใหญ่ยังเป็นแหล่งสมุนไพรต่างๆ เช่น กำลัง เสือโคร่ง ม้ากระทืบโรง โตไม่รู้ล้ม ปลาไหลเผือก อบเชยเทศ ผักหวานป่า มังคุดป่า หรือ พวา โดยเฉพาะไม้ต้นหก ที่เป็นไม้หายาก และใกล้จะสูญพันธุ์แล้ว ทั้งนี้ยังมีสถานที่สำคัญ ในพื้นที่หมู่บ้าน ได้แก่

- 1) น้ำตกเขาใหญ่อ่างริน น้ำตกเขาใหญ่อ่างกลาง เป็นน้ำตก 2 แห่ง ประมาณเดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคมจะมีน้ำไหลตกจากหน้าผาสวยงามมาก น้ำตกมีหลายชั้น และมีชั้นที่ยาวมากวัดได้ประมาณ 150 เมตรเหมาะแก่การท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ นอกจากนั้นราษฎรบ้านเขาใหญ่ยังช่วยกันก่อสร้างฝายต้นน้ำหรือฝายแม้วขึ้นในร่องน้ำตกอ่างรินและน้ำตกอ่างกลางด้วย โดยชาวบ้านออกแรงและหน่วยพิทักษ์ป่าเขาใหญ่สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และ 2) หน่วยพิทักษ์ป่าเขาใหญ่ เป็นหน่วยงานที่คอยดูแลป่าเขตรอยต่อ 5 จังหวัดในพื้นที่เขตจังหวัดชลบุรี ซึ่งอยู่ในการดูแลของกรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืชกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เนื่องจากป่าชุมชนเขาใหญ่เป็นป่าชุมชนที่จัดตั้งใหม่ ซึ่งวัตถุประสงค์การจัดตั้งครั้งแรก เพื่อจะกันขอบเขต และดูแลรักษาป่าเอาไว้ มิได้คิดถึงการใช้ประโยชน์ ต่อมาปี พ.ศ. 2552 ป่าเริ่มคืนสภาพและหลังจากที่ได้ศึกษาดูงานจากที่ต่างๆ สมาชิกป่าชุมชนก็ทราบว่าสามารถนำทรัพยากรที่มีมาสร้างประโยชน์ก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชนและคนในชุมชนได้ โดยที่ไม่ขัดต่อระเบียบของกรมป่าไม้ คณะกรรมการจึงประชุมกันและเปิดให้ใช้ประโยชน์ สิ่งแรกคือ ไม้ที่ล้มหมอนนอนไพร นำมาเปิดประมูลให้สมาชิกนำไปสร้างบ้านเรือนได้ และนำรายได้มาจัดตั้งกองทุนป่าชุมชน ไว้พัฒนาป่าต่อไป และยังมีประเภทอื่นๆ อีกเช่น ใบตองกล้วยป่า เป็นต้น

การพึงพิงป่าชุมชน มีรายละเอียดตามตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ปฏิทินการเก็บหาของป่าและพึงพิงทรัพยากรป่าชุมชนบ้านเขาใหญ่ในช่วงรอบปี

ทรัพยากร	ส่วนที่ใช้	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
หวาย	ลำต้น												
ระกำ	ลูก												
กล้วยป่า	ใบตอง												
แหม/ดอกไม้กวาด	ดอก												
ม้ากระทืบโรง	เถาว์												
กำแพงเจ็ดชั้น	เถาว์												
โตไม้รู้ล้ม	เถาว์												
ปลาไหลเผือก	ราก												
ขมิ้นเครือ	เถาว์												
ค้ำควาดำ	ต้น												
พญาเสือโคร่ง	เถาว์												
โคคลาน	เถาว์												
เร่ว	ดอก												
ไม้ล้ม	ต้น												
น้ำตกอ่างริน/อ่างกลาง	ท่องเที่ยว												

4.4 ผลจากการจัดการทรัพยากร

จากการประเมินผลความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนบ้านเขาใหญ่โดยชุมชนมีส่วนร่วม ด้วยการใช้งบประมาณ และการอภิปรายกลุ่มย่อย พบประเด็นที่น่าสนใจ สรุปได้ดังนี้

1) ความเข้มแข็งของคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์

คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ร่วมดูแลป่าชุมชนตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด โดยที่ผ่านมามีคนภายนอกชุมชนเข้ามาลักลอบตัดไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน จึงทำการจับกุม และปรับเป็นเงิน 5,000 บาท

2) สภาพป่าชุมชน

ป่าชุมชนเริ่มฟื้นตัว กลับมาอุดมสมบูรณ์ มีบางส่วนถูกบุกรุก บริเวณป่าคลองหมาก ช้าง ป่าชุมชนแปลงป่าพัฒนาชาติไทย ปัจจุบันได้รวมเป็นพื้นที่ป่าชุมชนแล้ว

3) การสนับสนุนจากองค์กรภาคส่วนอื่นๆ เช่น องค์กรเอกชน สถาบันการศึกษา เป็นต้น

ป่าชุมชนเขาใหญ่ ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรสนับสนุนดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ เช่น การประชุมเครือข่ายป่ารอยต่อ 5 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การศึกษาวิจัยคาร์บอนกับป่าชุมชน เป็นต้น

4.5 ความท้าทายและแนวทางในอนาคตของชุมชน

คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านเขาใหญ่ และชุมชน จะมีการทบทวนแผนการปฏิบัติงาน และผลการดำเนินงานเป็นประจำทุกปี โดยสิ่งที่คณะกรรมการต้องการดำเนินการ ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้ชุมชนปลูกป่าในพื้นที่ของตนเองเป็น ป่าครอบครัว 2) การใช้ประโยชน์ไม้ล้มสำหรับซ่อมแซมสถานที่สาธารณะ เช่น โรงเรียน วัด ศาลาหมู่บ้าน เป็นต้น และ 3) ประสานงานเพิ่มเติมกับหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนกิจกรรมป่าชุมชนในพื้นที่

5. แนวทางการจัดการองค์ความรู้ของชุมชน

ชุดความรู้/ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนบ้านเขาใหญ่ ดังนี้

1) ประวัติศาสตร์ชุมชน พัฒนาการในการจัดการทรัพยากรป่าชุมชน ผู้รู้คือ นายปัญญา ศรีวิโรจน์, นายสิน สุดลี, นายตระกูล สว่างอารมณ์, นายดำรง ห้วยลำดอน และนายกิตติศักดิ์ สุรกิจบวร มีการรวบรวมและจัดเก็บองค์ความรู้ในรูปแบบเอกสาร และวีดิทัศน์

2) องค์กรเพื่อการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน มีนายตระกูล สว่างอารมณ์ และนายกิตติศักดิ์ สุรกิจบวร เป็นผู้รู้ มีการรวบรวมและจัดเก็บองค์ความรู้เป็นเอกสาร

3) กองทุนเพื่อการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ผู้รู้คือ นายตระกูล สว่างอารมณ์ นายวันต์ จิตรหาญ, นางวรรณฯ พลานนท์ และนายกิตติศักดิ์ สุรกิจบวร มีการรวบรวมและจัดเก็บองค์ความรู้ในรูปแบบเอกสาร

4) ระบบนิเวศป่าชุมชนและทรัพยากร มี นายสิน สุคติ, นายปัญญา ศรีวิโรจน์, นายสุชาติ กวินกิตติกร, นายตระกูล สว่างอารมณ์, นายดำรง ห้วยลำดวน, นายจำรัส ปุ๋ยกระโทก และนายกิตติศักดิ์ สุรกิจบวร เป็นผู้รู้ มีการรวบรวมและจัดเก็บองค์ความรู้ในรูปแบบเอกสาร

5) การจัดการป่าชุมชนและทรัพยากรอย่างยั่งยืน ผู้รู้คือ นายสมใจ แยมภู, นายทองคำทำดี, นายเสนี ทองใบ และนายธรรมสรณ์ ดาวเรืองชุตินันท์ มีการรวบรวมและจัดเก็บองค์ความรู้ในรูปแบบเอกสาร

6) การใช้ประโยชน์/เพิ่มมูลค่าทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ผู้รู้คือ นายจำรัส ปุ๋ยกระโทก, นางสวย เหลือมล้ำ และ นายเดชา รัตนโชติ มีการรวบรวมและจัดเก็บองค์ความรู้ในรูปแบบเอกสาร

นอกจากนี้บ้านเขาใหญ่ได้ดำเนินการขับเคลื่อนแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่ชาวบ้านให้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการประกอบอาชีพและใช้ชีวิตบนความพอเพียง ซึ่งได้รับการคัดสรรให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “ต้นแบบ” ของอำเภอบ่อทอง ในปี พ.ศ.2553 ได้รวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาต่างๆ ในชุมชนไว้ ซึ่งมีบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากเวทีประชาคมจำนวน 9 ราย ดังนี้ 1) นายตระกูล สว่างอารมณ์ มีองค์ความรู้ด้านปอแก้วสีผิวภาพจากมูลสัตว์และการจัดการป่าชุมชน 2) นางวรรณฯ พลานนท์ มีองค์ความรู้ด้านการแปรรูปชาผักหวาน ของใช้ในครัวเรือน เช่น น้ำยาล้างจาน แชมพู 3) นายสิน สุคติ มีองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์พันธุ์ไม้ประจำถิ่น ต้นตาลหก 4) นายสุวรรณ เสมแก้ว มีองค์ความรู้ด้านการทำปุ๋ยจุลินทรีย์ดินหอม 5) นายจำรัส ปุ๋ยกระโทก มีองค์ความรู้ด้านการทำวนเกษตรและน้ำหมักสมุนไพรชีวภาพ 6) นางสุธี ลีสกุล มีองค์ความรู้ด้านการผลิตไม้กวาดดอกหญ้า 7) นายลี แสงอรุณ มีองค์ความรู้ด้านการสานแข่งหวายและผลิตภัณฑ์ตะเก้าอ้อหวาย 8) นายทวีศิลป์ จันทร์ตรี มีองค์ความรู้ด้านช่างไม้ก่อสร้างบ้านเรือน 9) นายวันต์ จิตรหาญ มีองค์ความรู้ด้านการปลูกสับประรด

6. การแก้ไขและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ความเปลี่ยนแปลงที่ชุมชนเห็นได้ชัดคือ ฝนไม่ตกตามฤดูกาล และอากาศร้อนขึ้นกว่าเดิม ส่งผลกระทบต่อครอบครัวและชุมชน ได้แก่ การประกอบอาชีพทำให้พืชเกษตรเสียหาย เช่น น้ำยางพาราไม่ค่อยออก สับปะรดและกระแจะกรีน มันสำปะหลังเน่า มีวัชพืชมากขึ้น และยุ่งมากขึ้น ด้านสุขภาพทำให้เด็ก ผู้สูงอายุ ป่วยเป็นไข้มาเลเรีย และใช้เลือดออก การปรับตัวที่พบส่วนใหญ่คือ มีค่าใช้จ่ายมากขึ้น ทั้งด้านการประกอบอาชีพเกษตร และค่ายาในการรักษาสุขภาพ นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอเพื่อการแก้ไขและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่น่าสนใจ ได้แก่ ดูแลรักษาต้นยางพารา เก็บมันสำปะหลังเร็วขึ้น และรักษาสุขภาพให้แข็งแรง

ภาพกิจกรรมการจัดการป่าชุมชน

ภาพที่ 1 สภาพป่าชุมชนบ้านเขาใหญ่

ภาพที่ 2 ก่อสร้างอาคารศูนย์เรียนรู้

ภาพที่ 3 การทำทางแนวเขตป่า
ชุมชน

ภาพที่ 4 กิจกรรมบวชป่า

ภาพที่ 5 กิจกรรมคั้นกล้วยไม้ป่าสู่ธรรมชาติ

ภาพที่ 6 ทำฝายและเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

ภาพที่ 7 กิจกรรมธนาคารต้นไม้ท้องถิ่น

ภาพที่ 8 กิจกรรมตลาดตระเวนตรวจป่า

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน 2554. ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค) ปี 2554 บ้านเขาใหญ่ หมู่ที่ 4 ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.

กรมอุตุนิยมวิทยา. 2554. สภาพอากาศจังหวัดชลบุรี, 14 หน้า. วิธีสืบค้นวัสดุสารสนเทศ. [ออนไลน์] ค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2555, จาก: <http://www.tmd.go.th/province.php?id=54>

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบ่อทอง 2553. แผนชุมชนบ้านเขาใหญ่ หมู่ที่ 4 ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี.

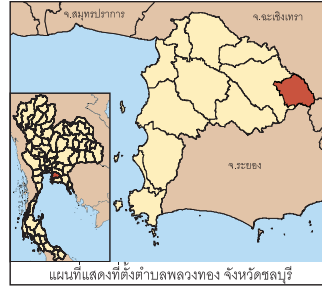
องค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทอง 2554. แผนพัฒนาสามปี (2555-2557). องค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี.

ชุมชนบ้านเขาใหญ่

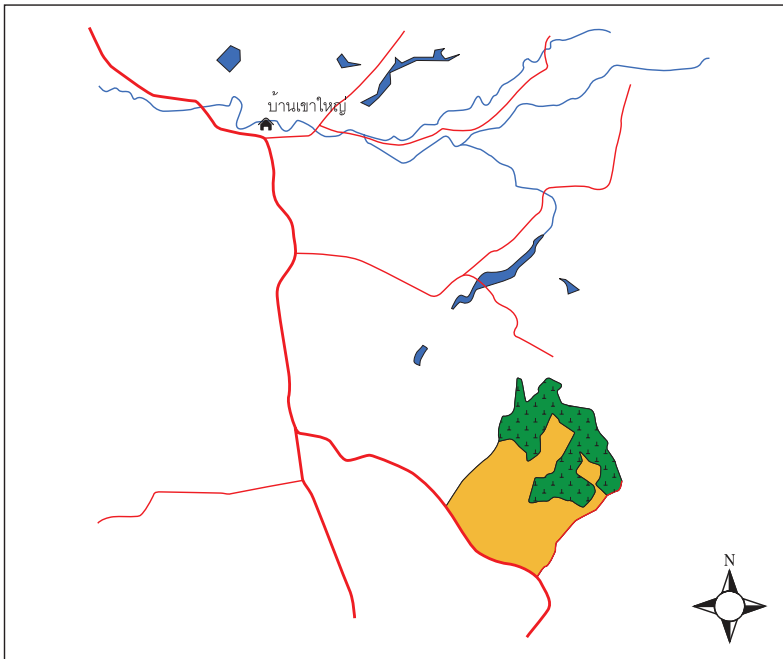
หมู่ที่ 4 ต.พลวงทอง อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี

แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน

บ้านเขาใหญ่ หมู่ 4 ต.พลวงทอง อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี

แผนที่แสดงที่ตั้งตำบลพลวงทอง จังหวัดชลบุรี

— แนวเขตจังหวัด	■ แหล่งน้ำ	🏠 หมู่บ้าน	■ พื้นที่ไร่
- - - - - แนวเขตอำเภอ	— ทางน้ำสายหลัก	■ ที่อยู่อาศัย	■ พื้นที่ป่าใช้สอย
- - - - - แนวเขตตำบล	— ทางน้ำสายรอง	— ถนนสายหลัก	
- - - - - แนวเขตอุทยานแห่งชาติ		— ถนนสายรอง	

ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า-ประเทศไทย

ตู้ปณ. 1111

ที่ทำการไปรษณีย์เกษตรศาสตร์

กรุงเทพ 10903

โทร +66 (0)2 940 5700

โทรสาร +66 (0)2 561 4880

Email: thailand@recoftc.org

www.recoftc.org

Printed on recycled paper.